

Date: 5th May-2026

XITOIY TILIDAGI KUNDALIK HAYOTDA ISHLATILADIGAN QIZIQARLI IBORALAR

To'ychiyev Botir Xasan o'g'li

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti,

Sharq filologiyasi fakulteti,

Xitoy filologiyasi kafedrasida stajyor-o'qituvchisi,

Email: tbotirjon9711@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Yakubova Fotima Baxtiyarovna,**

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti o'qituvchisi

E- mail: ladycat87-87@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada xitoy tilida kundalik muloqotda keng qo'llaniladigan qiziqarli iboralar, ularning semantik xususiyatlari va madaniy asoslari tahlil qilinadi. Xitoy tili boy frazeologik tizimga ega bo'lib, undagi iboralar xalqning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi va milliy mentalitetini aks ettiradi. Tadqiqot davomida kundalik nutqda ishlatiladigan iboralar (so'zlashuv birliklari, chengyu, slang elementlar) misollar asosida ko'rib chiqiladi va ularning kommunikativ vazifalari yoritiladi. Shuningdek, ushbu iboralarning o'rganilishi til o'rganuvchilar uchun muhim ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: xitoy tili, kundalik iboralar, frazeologiya, chengyu, metafora, madaniyat, kommunikatsiya, tilshunoslik.

Xitoy tili (putonghua) dunyodagi eng qadimiy va boy tillardan biri bo'lib, uning leksik va frazeologik tizimi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ayniqsa, kundalik hayotda ishlatiladigan iboralar tilning jonli va tabiiy shaklini namoyon etadi. Bu iboralar nafaqat axborot yetkazish, balki hissiyotlarni ifodalash, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish va madaniy qadriyatlarini aks ettirish vazifasini bajaradi.

Zamonaviy globalizatsiya sharoitida xitoy tilini o'rganish tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Shu sababli, kundalik iboralarni o'rganish til egallash jarayonining muhim qismi hisoblanadi.

Kundalik iboralarning lingvistik xususiyatlari. Xitoy tilidagi kundalik iboralar qisqa, lo'nda va ko'pincha obrazli bo'ladi. Ular ko'pincha metafora, kinoya yoki tarixiy voqealarga asoslanadi. Bunday iboralar nutqni jonlantiradi va uni yanada ta'sirchan qiladi.

Masalan:

- 加油 (jiā yóu) — “oldinga!”, “harakat qil!” (so'zma-so'z: “yoqilg'i qo'shmoq”)
- 慢慢来 (màn màn lái) — “shoshilma”, “asta-sekin qil”
- 没问题 (méi wèntí) — “muammo yo'q”, “hammasi joyida”

Chengyu iboralari va ularning kundalik nutqdagi o'rnini. Chengyu — odatda to'rt ieroglifdan iborat barqaror iboralar bo'lib, ular ko'pincha qadimiy manbalarga borib taqaladi. Kundalik nutqda ba'zi chengyular ham ishlatiladi:



Date: 5th May-2026

- 马马虎虎 (mǎ mǎ hū hū) — “shunchaki”, “o‘rtacha”
- 入乡随俗 (rù xiāng suí sú) — “qayerga borsang, o‘sha yerning odatini qil”
- 对牛弹琴 (duì niú tán qín) — “bekorga gapirish”, “tushunmaydigan odamga gapirish”

Bu iboralar nutqqa chuqur ma’no va madaniy rang bag‘ishlaydi.

Zamonaviy so‘zlashuv iboralari va slang. Yoshlar va internet madaniyati ta’sirida yangi iboralar paydo bo‘lmoqda:

- 给力 (gěi lì) — “zo‘r”, “ajoyib”
- 躺平 (tǎng píng) — “hech narsa qilmaslik”, “hayot oqimiga qo‘yib berish”
- 内卷 (nèi juǎn) — “ortiqcha raqobat”, “ichki bosim”

Bunday iboralar jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarni aks ettiradi.

Madaniy va ijtimoiy kontekst. Xitoy tilidagi iboralar ko‘pincha konfutsiychilik, kollektivizm va ijtimoiy uyg‘unlik g‘oyalariga asoslanadi. Masalan:

- hurmat ifodalovchi iboralar
- kamtarlikni bildiruvchi so‘zlar
- bevosita rad etish o‘rniga yumshoq ifodalar

Masalan:

- 不好意思 (bù hǎo yì si) — “uzr”, “noqulay bo‘ldim”
- 可以考虑 (kě yǐ kǎo lǜ) — “o‘ylab ko‘rish mumkin” (ko‘pincha rad etishning yumshoq shakli)

Til o‘rganishda kundalik iboralarning ahamiyati. Kundalik iboralarni bilish:

- nutqni tabiiy qiladi
- muloqotni osonlashtiradi
- madaniyatni chuqurroq tushunishga yordam beradi

Shuningdek, bu iboralar tarjima jarayonida muhim rol o‘ynaydi, chunki ularning ko‘pi to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinmaydi.

Xulosa. Xitoy tilidagi kundalik iboralar tilning muhim va ajralmas qismi bo‘lib, ular nafaqat kommunikativ vosita, balki madaniy meros ham hisoblanadi. Ushbu iboralar orqali xalqning dunyoqarashi, qadriyatlarini va ijtimoiy munosabatlari namoyon bo‘ladi. Ularni o‘rganish esa til o‘rganuvchilar uchun katta ahamiyatga ega bo‘lib, samarali muloqot qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 李晓琪. 《现代汉语》. 北京大学出版社, 2010.
2. 刘珣. 《对外汉语教育学引论》. 北京语言大学出版社, 2007.
3. Yip, Po-Ching, Don Rimmington. *Chinese: A Comprehensive Grammar*. Routledge, 2015.
4. Norman, Jerry. *Chinese*. Cambridge University Press, 1988.



Date: 5thMay-2026

5. McCarthy, Michael. *Vocabulary*. Oxford University Press, 1990.
6. 周祖谟. 《汉语词汇学》. 商务印书馆, 2004.



International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

